

Dítě 4–5 let

ROZUMOVÝ ROZVOJ

Mezi 4. a 5. rokem by měl být řečový projev dítěte gramaticky správný a měl by již obsahovat všechny slovní druhy. Stále přesněji dítě identifikuje barvy, často a ve větší míře začíná užívat „šikovnější“ ruku, zejména při ukonech vyžadujících zručnost. Jestliže dítě zjevně dává přednost levé ruce, nezasahujeme do přirozeného vývoje laterality a dítě nepřecvičujeme. Dítě již ovládá 1500–2000 slov a pomocná slovíčka ten, ta, to nahrazuje skutečnými názvy osob, zvířat a věcí. Při řeči stále více používá přídavná jména a slovesa. Pokud se týče výslovnosti, mohou ještě přetrvávat některé charakteristické nepřesnosti.

Dítě by mělo umět

- samostatně splnit jednoduchý úkol
- znát své vlastní jméno a příjmení, věk a místo svého bydliště
- znát jména kamarádů, dětí z MŠ a příjmení některých
- pojmenovat místnosti, ve kterých se pohybuje
- znát základní pravidla chování na ulici a správně reagovat na červený a zelený signál semaforu
- správně pojmenovat předměty denní potřeby, s nimiž přichází do styku, znát jejich typické vlastnosti a účel
- umět srovnávat a rozlišovat rozměry a tvar předmětů (dlouhý – krátký, velký – malý, větší – menší)
- poznat a správně pojmenovat alespoň 3 květiny
- umět rozlišit strom listnatý od jehličnatého
- rozlišovat ovoce a zeleninu podle vzhledu a chuti
- poznat, pojmenovat a rozlišit několik domácích a hospodářských zvířat, znát jejich užitek
- poznat a pojmenovat některé ptáky, zvířata žijící v lese, na poli, v ZOO a ve vodě
- snažit se správně vyslovovat hlásky, umět mluvit šeptem, potichu, hlasitě
- dobře znát 4–5 říkadel a uplatňovat je při hře, umět je výrazně přednášet společně s ostatními
- pozorně vyslechnout celou pohádku, poznávat hrdiny pohádek a jejich vlastnosti
- volně reprodukovat jednoduchý děj pohádky a pokusit se o jednoduchou dramatizaci s vystižením charakteru postav
- rozlišovat kladné a záporné vlastnosti postav
- popsat vzájemnou polohu dvou předmětů pomocí vztahu: je v ... – není v ... (v krabici, ve skříni)
- umístit různé předměty podle pokynů: před, za, pod, nad, vedle, mezi, první, poslední
- rozlišit a poznat tvary: kruh, čtverec, trojúhelník
- sestavit různé jednoduché útvary podle skutečné předlohy i podle fantazie
- stanovit vlastnost předmětu vzhledem k jinému (malý – větší – největší, krátký – delší – nejdelší, úzký – širší – nejširší)
- srovnávat předměty pokládáním na sebe a přikládáním k sobě a určovat menší než, větší než, stejně velký
- vytvářet cesty v prostoru a hledat cesty od jednoho bodu k druhému (vláček po kolejkách)
- ukázat předměty, které mají dané vlastnosti: barvu, tvar, velikost
- vybírat ze skupiny předmětů a postupně vytvářet skupiny předmětů podle dané vlastnosti (všechny předměty červené barvy)
- rozhodnout o pravdivosti či nepravdivosti tvrzení, postupovat od nejjednodušších k náročnějším formulacím (mič je červený – je to pravda?)
- uspořádat danou skupinu a najít, co do skupiny nepatří
- vytvořit skupinu předmětů v počtu do 4 prvků a porovnávat více, méně, stejně a sestavit číselnou řadu 1–4

Nezvládnou ještě samostatně, ale věst děti

- rozlišovat časové vztahy (ráno, poledne, večer), den a noc (je světlo – je tma), dnes, včera a zítra
- velkou pozornost věnovat tematické přírodě
- pozorovat s dětmi změny v přírodě a chápat typické znaky ročních období (jaro, léto, podzim, zima)
- správně dýchat při řeči
- pokud dítě použije gramaticky nesprávný tvar, neopravovat ho, ale zopakovat dítěti tvar správný
- snažit se používat spisovnou češtinu a rozvíjet spisovně vyjadřování
- zachovávat pravidla dialogu, zvykat si respektovat mluvčího (neskákat do řeči)
- věst děti k postupnému rozlišování pravé a levé strany a orientaci nahoře – dole, v prostoru i na ploše papíru
- věst děti k pochopení slov: všechny, každý, žádný
- při čtení pohádek věst děti k rozpoznání šikovnosti, moudrosti, vtípku, hlouposti, lenosti, lsti
- využívat situací z pohádek k nenásilným mravním poučením
- pěstovat v dětech smysl pro humor

TEĚSNÝ VÝVOJ

Úkolem tělesné výchovy je zabezpečovat dětem dostatek tělesné aktivity, vést je ke správnému držení těla, správné chůzi, zdokonalovat běh, skok, házení a lezení. V pohybových hrách věst k radostnému a pohotovému procvičování obratnosti, rychlosti a postřehu, dbát na bezpečnost. Klást důraz na každodenní pobyt dítěte venku, zvyšovat jeho odolnost a zdraví otužováním.

Dítě by mělo umět

- chodit vyrovnaně a plynule se správnými pohyby paží
- chodit po šikmé ploše a zvýšené rovině (po lavičce)
- chodit volně v prostoru s vyhýbáním, s orientací mezi překážkami, se změnou směru a délky kroku
- chodit po schodech nahoru a dolů bez držení, střídát nohy
- chodit po špičkách – střídát běh a chůzi podle pokynů
- zvládnout přeběh na 20 m k cíli – i ve dvojicích či trojicích
- pohotově vyběhnout na smluvený signál
- skoky na místě snožmo, z místa, s otočením
- poskoky v předpředu, přes čáru, vpřed, vzad a vpravo, vlevo
- přeskočit nízkou překážku z místa i při běhu
- seskočit z vyšší roviny s dopomocí, později bez dopomoci na měkkou podložku
- skok do dálky z místa i s rozběhem
- plazení po břiše pod nízkou překážkou
- plazení po lavičce v lehu na břiše s přitahováním rukou
- přelézat vyšší překážky
- prolezat tunelem po břiše i ve dřepu
- koulet míčem k danému cíli ve dvojicích, po šikmé ploše, vyhazovat míč do výšky, házet míč do koše umístěného ve výši hlavy dítěte
- pohotově přechody ze stoje do různých poloh podle povelu
- stoj na jedné noze (krátká výdrž)
- pokus o váhu s oporou
- plynulé převaly (sudy) i na mírně šikmé ploše
- kotoul vpřed bez dopomoci
- chodit ve 2/4 taktu (pochodový krok)
- dodržovat změny tempa běhu podle hudby, změny směru běhu, střídání a zrychlovat chůzi a běh podle pokynů

PRACOVNÍ ROZVOJ

Dítě by mělo umět

- samostatně používat kapesník
- samostatně obout a vyzout botičky bez zavazování tkaniček (učit je zavazovat)
- správně používat lžici a postupně celý příbor
- samostatně složit a uložit oblečení a botičky
- a další osobní předměty na určené místo
- protřepat polštářek a přeložit pokrývku
- správně a bezpečně přenášet lehké předměty (dětské židličky, hračky)

Nezvládnou ještě samostatně, ale věst děti

- k samostatnému umytí a správnému užívání ručníku, k samostatnému česání
- k samostatnému používání záchodu, zacházení s toaletním papírem a splachovacím zařízením
- k samostatnému oblékání a svlékání, učít děti zapínat a rozeptat oblečení
- k samostatnému uklidu hraček a k udržování pořádku
- postupně učít děti prostírat a uklízet stůl po jídle
- zapojovat děti do uklidu (bytu, zahrady, hřiště...)
- rozvíjet zručnost dětí při vytrhávání jednoduchých útvarů z papíru, nalepování, učít je jednoduché manipulaci s nůžkami, rozvíjet drobné svalstvo ruky při mačkání většího formátu papíru, skládání, překládání, zahnutí, přeložení růžku papíru
- seznamovat děti s možnostmi tvořivé práce s různým materiálem
- koordinovat činnost rukou a zraku při práci s drobným materiálem (navlékání korálků)
- vést děti k tvořivé hře s konstruktivními stavebnicemi
- zapojovat děti do péče a ošetřování rostlin doma i v přírodě
- vést děti k péči o zvířátka doma i v přírodě

MRAVNÍ A CITOVÝ VÝVOJ

- posilovat sebevědomí dítěte, jeho jistotu v chování a jednání
- vést děti k péči o zdraví vlastního i ostatních, chránit se a nicím neohrožovat ostatní
- vést děti ke zdvořilému chování vůči ostatním dětem i dospělým
- podporovat iniciativu a pozitivní přednosti osobnosti dítěte, vytvářet soustavné podmínky k jejich rozvoji a uplatnění
- motivovat a rozvíjet tvořivost dětí při hrách a ostatních činnostech
- sledovat úroveň přizpůsobivosti dětí ve skupině, podřídit se zájmům většiny

- postupně odstraňovat sobeckost dětí, prohlubovat žádoucí citové vztahy a charakterové vlastnosti (dětský optimismus, soucítění, potřeba sounáležitosti, lůstost, důvěra)
- vést děti k navazování kontaktů s dalšími dětmi a známými dospělými osobami pod dohledem blízké osoby
- rozvíjet schopnost sebeovládání, zvyšovat nároky na ukázněnost
- vést děti k cílevědomosti a trpělivosti při překonávání překážek
- usilovat o samostatnost, nebojácnost, opatrnost, ohleduplnost, vytrvalost a vhodnost při různých činnostech

Dítě by mělo umět

- zhodnotit pod vedením dospělého následky vlastního chování v jednoduchých situacích
- vědomě dodržovat základní pravidla chování
- domluvit se s ostatními, být zdvořilý k dětem i dospělým
- přiměřeně vyjádřit vlastní potřebu, umět požádat o něco
- postupně uplatňovat iniciativu v různých činnostech
- přizpůsobit se režimu dne v mateřské škole a postupně chápat význam některých činností (odpočinek po obědě)
- zapojovat se do činnosti a umět se dorozumět ve skupině
- postupně umět spolupracovat a vzájemně si pomáhat
- správně reagovat na pokyn dospělého, příkaz, zákaz
- přiměřeně dlouho se soustředit na jednu hru nebo činnost
- udržovat pořádek ve věcech, hračkách a osobních potřebách
- a postupně pečovat o vlastní zevnějšek
- postupně pomáhat v rodině s drobnými pracemi
- postupně se zapojovat do přípravy rodinných oslav a svátků, umět blahopřát

ESTETICKÝ ROZVOJ

HUDEBNÍ A POHYBOVÝ PROJEV

- vést děti ke snaze o čistý, rytmicky správný zpěv s pěknou výslovností, zpívat s oporou o hlas dospělého či hudební nástroj, dbát na správné dýchání a přirozené tvoření tónu
- rozvíjet základní repertoár říkadlových melodií a písní, podněcovat zpěvnost, spojuvat u dětí zpěv s rytmizací pohybem i hrou na dětské hudební nástroje
- upevňovat dovednost zazpívat v různém tempu s rozdílnou dynamikou

Dítě by mělo umět

- zpívat s menší oporou o hlas dospělého – ve skupině i sólově
- s doprovodem zazpívat popěvky i říkadlové melodie ve dvou až třítónovém rozsahu
- zazpívat 5–8 říkadlových melodií a 4–5 písní s vyššími nároky na intonační čistotu a rytmickou a dynamickou správnost
- zpívat s nástrojovým doprovodem i bez doprovodu podle taktovacího gesta
- využívat dětských bicích nástrojů při práci se slovy a textem
- pohybově vyjádřit charakter skladby (pochod, ukolébavka) a reagovat pohybem na změnu hudebního doprovodu
- poznávat hudební nástroje, s nimiž bylo seznámeno
- poznat známou píseň podle předehrané melodie nebo zazpívaného úryvku

VÝTVARNÝ PROJEV

- obohacovat a prohlubovat dětské představy pozorováním a rozvíjením vnitřních schopností, využívat k tomu různé přiměřené techniky a materiály

Dítě by mělo umět

- uvolněně kreslit podle vlastní volby i podle zadání
- kreslit plynulým a odvážným grafickým pohybem, silnějším i slabším materiálem na různé velké formáty (křídou, uhlem, rudkou, pastelem, slabým fixem, tužkou)
- graficky zaznamenávat pohyb zápařsti (uvolňování) – vertikální a horizontální linie a smyčky
- při malování nanášet barvu a vybírat vhodné barvy
- rozlišovat barevnou skvrnu prstem nebo dřívkem, hledat podobu věcí ve vzniklé tvaru
- otiskovat barevné skvrny přeložením papíru, zapouštět barvu
- pojednat celou plochu papíru technicky dokonalejší malbou s využitím velkých i malých štětců
- při modelování zvládnout základní pracovní dovednosti – mačkání, hnětení, válení, dělení na části
- umět vyvinout stejnoměrný tlak při zpracování válečku mezi dlaněmi i mezi dlaní a podložkou a ke zplnění koule
- vytvářet předměty vtačováním palců do koule a vytahováním prsty (miska, hnízdo, hrneček, váza)
- vytahovat drobné detaily z jednoho kusu hlíny (zobák nebo křídla ptáka, bodliny ježka)
- vymodelovat zvířecí postavu, vystihnout tvar těla
- vymodelovat lidskou postavu s důležitými detaily naznačenými vrypem, vytahováním nebo přilepením
- vytvořit reliéf otiskováním předmětů, zdobit vrypem

Dítě 5–6 let

Období 5.–6. roku života dítěte je obdobím přípravy na práci ve škole – tedy komplexně uskutečňovaného rozvoje po stránce **tělesné, rozumové, mravní, pracovní a estetické**. Příprava je nezbytná k dosažení úrovně, kterou vyžaduje základní škola, a rovněž k vyrovnávání rozdílů mezi dětmi. Jsou dána určitá kritéria, která musí dítě před vstupem do školy zvládnout. Jedná se o soubor požadavků v oblasti tělesné, duševní i sociální. Školní zralost je ovlivněna úrovní rodiny i možnými zděděnými činiteli, popřípadě některými organickými postiženími dítěte. Školní zralost může posoudit psycholog, pokud usoudí, že dítě ještě nebude zvládat požadavky kladené na něho ve škole, doporučí rodičům odklad školní docházky.

ROZUMOVÝ ROZVOJ

V období 5.–6. roku dítěte se mohou rozvíjet **poznávací procesy**, t.j. vnímání, představy, pozornost, obrazotvornost, myšlení a paměť. Rozvíjí se jednoduché **myšlenkové procesy** – porovnávání, třídění, určování vztahů a souvislostí mezi předměty. V jazykové výchově se rozvíjí **slovní zásoba** dětí, zdokonaluje vyjadřování, gramatická a artikulační správnost řeči. Dochází k rozvoji základních matematických představ dětí a orientaci v prostoru. V období 5.–6. roku dítě dokáže zopakovat poměrně dlouhou větu, **spontánně počítat** (v číselné řadě do 6) a pojmenovat předměty kolem sebe, správně vysvětlit, nač se používají a vytvořit vtipnou předmět. Bez problémů dokáže vyprávět kratší příběh, téměř bez pomocných otázek. Má umět popsat situační děj na obrázku, vyjádřit samostatně, souvisle, srozumitelně a pokud možno gramaticky správně. V tomto období dítě již zvládá **správnou výslovnost většiny hlásek**, u některých dětí přetrvává nesprávná výslovnost, většinou nezvládají sykavky (c, s, z, č, š, ž) a vibranty (r, ř). V období zahájení školní docházky by dítě mělo používat při komunikaci okolo **3000 slov**, což odpovídá hranici potřebné k běžnému dorozumívání. Chápat i plnit složitější příkazy. Dítě aktivně používá všechny druhy slov v gramaticky správných tvarech. Užívá slova obecná i konkrétní a z konkrétních tvoří skupiny (podle tvaru, barvy, velikosti, účelu) a umí vyloučit ze skupiny nepatřící předmět.

Dítě by mělo umět

- znát své jméno, příjmení, věk, adresu bydliště a mateřské školy
- vyjmenovat nejbližší členy své rodiny, vědět, kde pracují
- znát jména a příjmení svých kamarádů a všech dětí ve třídě mateřské školy
- znát příjmení svých učitelek v mateřské škole
- pojmenovat všechny prostory doma i v mateřské škole, u lékaře, v obchodě, na nádraží apod. a znát jejich účel
- znát cestu z domova do mateřské školy a zpět, do obchodu, k lékaři
- znát a umět pojmenovat nejdůležitější budovy v okolí bydliště a školy, navštívit základní školu a radostně očekávat vstup do školy
- pohotově a správně reagovat na světelné signály, znát základní pravidla chování na ulici (rozhlednout se před vstupem na vozovku, nezdřívát se na vozovce), znát dopravní značky pro chodce, uvědomovat si možná nebezpečí na silnici
- poznat a postupně se naučit používat dopravní prostředky, které se vyskytují v jeho okolí, naučit dítě nastoupit a vystoupit z dopravního prostředku, vést dítě k tomu, aby postupně umělo zakoupit a označit jízdenku
- pojmenovat a znát účel dopravních prostředků, rozlišovat je podle místa jejich pohybu (na zemi, ve vodě, ve vzduchu)
- sledovat práci dospělých, umět ji pojmenovat, vystihnout typické znaky pracovních činností, vědět, jakou práci vykonávají rodiče
- doplnit si znalosti o práci dospělých v rodině a okolí, pozorovat práci dospělých, upevňovat kladný vztah k práci, umět setrně zacházet s předměty, pozorovat činnost strojů při práci, seznámit se s jejich funkcí a pomocí lidem
- v přirozených situacích, při hrách, při seznamování s prostředím budovy řešit přiměřené problémové situace – najít východ, určit možné cesty (řešení), určit nejkratší
- poznat vlajku České republiky, znát hlavní město ČR, umět poznat na obraze prezidenta ČR
- zapamatovat si až 5 pojmů, které byly před ním vysloveny (slohučavá paměť), opakovat dvojverší, jednoduchou větu, souvětí, postupně rozšiřovat větu přidáváním dalších slov – dbát na přesné zopakování pojmů nebo děje krátkého příběhu po uplynutí 1 hodiny (dlouhodobá paměť)
- zapamatovat si až 5 pojmů z obrázků (zraková paměť), určit předmět, který na obrázku přibyl nebo zmizel a najít rozdíl mezi 2 téměř stejnými obrázky
- samostatně a tvořivě využívat různé hračky, konstruktivní hry a stavebnice, vytvářet složitější útvary podle předlohy i podle vlastní fantazie
- správně pojmenovat předměty denní potřeby, s nimiž přichází do styku, znát některé jejich vlastnosti a účel a určit základní materiál, ze kterého jsou vyrobeny
- poznat a správně pojmenovat základní suroviny pro přípravu pokrmů, jejich původ

JAZYKOVÝ ROZVOJ

Cílem jazykové výchovy u dětí předškolního věku je osvojení základu spisovného jazyka v hovorové podobě. Koncem předškolního období má být dítě schopné souvisle, správně a srozumitelně se vyjadřovat a dorozumívat se s dětmi i s dospělými. Pro úspěšnost jazykové výchovy je nezbytné působit na dítě v řečovém prostředí výchovně doma i v MŠ.

- systematicky rozšiřovat slovní zásobu dítěte o slova označující předměty, jevy a činnosti, s kterými přichází bezprostředně do styku, ale i o slova, kterými dítě vyjadřuje své představy, myšlenky, city a přání
- vést děti k významově přesnému pojmenování známých předmětů, jevů, činností a vztahů mezi nimi
- rozvíjet poznávání a užívání dvojice slov významově protikladných, slov souzvukných stejné formy, ale různého významu a slov nestejně znějících, ale stejného významu
- vést ke stále častějšímu užívání všech slovních druhů, aniž by tím utrpěla přirozenost dětského projevu
- věnovat náležitou pozornost a péči správné výslovnosti a výraznosti řeči, ve spolupráci s logopedem usilovat o to, aby většina dětí dosáhla před vstupem do základní školy správné výslovnosti všech hlásek.

Dítě by mělo umět

- aktivně a přirozeně navázat řečový kontakt s ostatními dětmi a dospělými
- správně dýchat při řeči, zpěvu a pohybových činnostech
- umět rozkládat slova na slabiky (využit rytmizace), určit první a poslední slabiku, rozkládat slova na hlásky, určit první a poslední hlásku
- správně vyslovovat postupně všechny hlásky a hláskové skupiny, umět rozlišit hlásky na začátku a později i na konci slova a před vstupem do základní školy dosáhnout správné výslovnosti, intonace, hlasitosti, tempa řeči, správného kladení větového a slovního přízvuku
- v souvislém řečovém projevu používat rozvíte věty a postupně jednoduchá souvětí
- vytvořit opaky – protiklady a zdvořnělosti, rozpoznat význam slov souzvukných a nalézat další výrazy pro slova stejného významu
- rozlišit čtený text s citovým zabarvením a zopakovat a předvést věty s citovým zabarvením (smutně, vesele, rozzlobeně)
- rozumět vtípku, chápat význam humorného textu, vymyslet hádanku, chápat a vytvořit jednoduchý rým
- správně používat předložky, slovesa a skloňovat podstatná jména, užívat správný slovosled
- umět odvodit množné číslo z jednotného (jeden pán – dva páni) a opačně (dva domy – jeden dům)
- učít se v dialogu klást otázky a respektovat mluvčího
- přednést 6–8 říkadel a využívat je při hrách
- výrazně a kultivovaně přednést básničku
- soustředěně poslouchat a vnímat čtený text, postupně umět porovnávat hrdiny pohádek a jejich vlastností, všimati si rozdílů mezi nimi
- na postavách z klasických pohádek se učít chápat mezilidské vztahy
- vystihnout základní charakterové vlastnosti hrdinů televizních pohádek a hovořit o nich
- reprodukovat myšlenkově složitější text pohádky čtené nebo zfilmované a porozumět mu
- vypravovat krátký příběh podle obrázků, vypravovat vlastní zážitky
- samostatně předvést dramatizaci pohádky, pohybově vyjádřit prožitky i náladu, pohybově i slovně charakterizovat postavu, určit kladné a záporné hrdiny
- na základě volné improvizace s loutkou (hračkou, předmětem) samostatně zahrát krátkou hříčku
- samostatně dramaticky dořešit nedokončený příběh nebo pohádku (podněcovat děti k hledání různých způsobů řešení)
- samostatně vyprávět děj podle obrázkového seriálu
- vlnavě poslouchat příběh s dětským hrdinou, umět porovnávat situace z příběhu s vlastními zážitky